

Boom
keuzedelen

ONDERNEMEND HANDELEN

Boom

COLOFON

Boom Beroepsonderwijs
info@boomberoepsonderwijs.nl
www.boomberoepsonderwijs.nl

Auteur(s): Rick van Midde
Inhoudelijke redactie: Jan Ferwerda

Titel: Ondernemend handelen
ISBN: 978 90 3726 962 8
Eerste druk/eerste oplage

Bronvermelding: Shutterstock

© 2025 Boom Beroepsonderwijs | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprerecht (www.reprecht.nl). Voor het overnemen van een (of meerdere) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Dejenigen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Boom Beroepsonderwijs, te vinden op www.boomberoepsonderwijs.nl.

INHOUD

Werken met dit keuzedeel	4
1 Ondernemend handelen	7
Ondernemerschap en ondernemend handelen	9
Begrippen	14
2 Wie ben ik?	17
Gedrag	20
Identiteit	24
Persoonlijkheidstypen	27
Begrippen	33
3 Mijn (werk)omgeving	35
Mijn BPV	38
Functies	39
STARR	41
Zelfstandigheid	44
Beroepshouding	46
Film maken	47
Begrippen	50
4 Initiatief nemen	53
Creativiteit	54
Lef	57
Doorzettingsvermogen	59
Besluitvaardigheid	61
Overtuigingskracht	63
Deskundigheid	66
Actief luisteren	71
Begrippen	76
5 Uitdaging	79
Index	85

WERKEN MET DIT KEUZEDEEL

Digitale leeromgeving

Bij sommige opdrachten heb je hulpmiddelen nodig. Bijvoorbeeld filmpjes, formulieren of een link naar een website. Deze staan allemaal in de digitale leeromgeving. Het icoontje in de vorm van een wereldbol verwijst naar de digitale leeromgeving. Om hier te komen ga je naar Boomdigitaal.nl.

Eerste keer inloggen in de digitale omgeving

Voordat je de digitale leeromgeving kunt gebruiken, moet je je licentie activeren.

- Overleg met je docent welk type account je gebruikt.
- Ga naar Boomberoepsonderwijs.nl/licentie.
- Bekijk de instructiefilm of lees het stappenplan.
- Volg de stappen.

Daarna kun je aan de slag!

Ondernemend handelen

Ondernemend handelen heeft te maken met kansen zien. Ook heeft het te maken met kansen grijpen door initiatief te nemen. Er iets mee doen. Kansen zien en initiatief nemen zijn belangrijk voor iedereen. Waar je ook werkt. Om kansen te herkennen en er iets mee te doen moet je ook jezelf en je (werk)omgeving goed kennen.

Bekijk het filmpje.

Deze toiletjuffrouw vertoont ondernemend handelen. Ze ziet kansen en grijpt die kansen.

Leerdoelen

1. Je bezit basiskennis over waar de beginnend beroepsbeoefenaar goed in is en blij van wordt.
2. Je bezit basiskennis over kenmerken van een ondernemende werkhouding en eigenschappen van ondernemende mensen.
3. Je bezit basiskennis over de formele en informele sociale structuren in een bekende omgeving.
4. Je bezit basiskennis over geldende normen en waarden in een bekende omgeving.
5. Je kunt een eenvoudige discussie of eenvoudig formeel gesprek voeren.
6. Je kunt een mening/idee formuleren en toelichten.
7. Je kunt eenvoudige logische redeneringen volgen en toepassen.
8. Je kunt eenvoudige reflectievaardigheden toepassen.
9. Je kunt je eigen capaciteiten ten opzichte van een taak inschatten.
10. Je kunt omgaan met feedback.
11. Je kunt signalen en/of ideeën verwoorden en toelichten.

Dit keuzedeel bestaat uit:

- *Theorie, begrippen en opdrachten*
Hierbij leer je over en oefen je met de praktijk. In sommige opdrachten werk je aan beroepsproducten. Deze opdrachten herken je aan [BP]. Die beroepsproducten kun je verzamelen in je portfolio en heb je nodig om de Uitdaging aan het einde van het keuzedeel goed af te ronden.
De beroepsproducten in dit keuzedeel zijn:
  - *Bewijs ondernemend handelen*
  - *Mijn persoonlijkheidstype*
  - *Mijn waarden, normen en identiteit*
  - *Verantwoordelijkheid*
  - *Zelfstandigheid*
  - *Doorzettingsvermogen*
  - *Mijn lerende houding.*

- *Test je kennis*
Hiermee kun je zelf je kennis van de theorie testen.

- *Uitdaging*
Dit is het eindproduct en de afronding van het keuzedeel. Hier werk je gedurende het hele keuzedeel naartoe. En hier word je op beoordeeld. Voeg deze laatste opdracht ook toe aan je portfolio. Voor de Uitdaging ga je op zoek naar een probleem. Dat kan een probleem zijn op je werkplek, maar kan ook een probleem zijn binnen je sportvereniging, je familie, op school of in je directe omgeving. Daarna bedenk je een oplossing voor het probleem. Vervolgens bedenk je een plan voor de uitvoering om het probleem op te lossen en presenteer je je oplossing aan mensen die ermee te maken hebben. Je maakt een verslag van deze opdracht en beschrijft hoe je terugkijkt op deze opdracht.

- *Theorietoets*
Je docent besluit of je ter afsluiting een theorietoets maakt.

Hoofdstuk 1

Ondernemend handelen

Ondernemend handelen bestaat uit vier stappen:

1. inzicht in jezelf
2. inzicht in je (werk)omgeving
3. kansen zien
4. kansen grijpen door initiatief te nemen.

Je gaat onderzoeken wat ondernemend handelen inhoudt.

Aan het eind van dit hoofdstuk

1. ken je basisbegrippen die horen bij ondernemerschap en ondernemend handelen
2. kun je jezelf beoordelen op ondernemend handelen
3. kun je omgaan met feedback
4. kun je reflecteren op je eigen gedrag.

Opdracht 1 Oriëntatie: Even voorstellen

Bekijk de leerdoelen:

1. Je bezit basiskennis over waar de beginnend beroepsbeoefenaar goed in is en blij van wordt.
2. Je bezit basiskennis over kenmerken van een ondernemende werkhouding en eigenschappen van ondernemende mensen.
3. Je bezit basiskennis over de formele en informele sociale structuren in een bekende omgeving.
4. Je bezit basiskennis van geldende normen en waarden in een bekende omgeving.
5. Je kunt een eenvoudige discussie of eenvoudig formeel gesprek voeren.
6. Je kunt een mening/idee formuleren en toelichten.
7. Je kunt eenvoudige logische redeneringen volgen en toepassen.
8. Je kunt eenvoudige reflectievaardigheden toepassen.
9. Je kunt je eigen capaciteiten ten opzichte van een taak inschatten.
10. Je kunt omgaan met feedback.
11. Je kunt signalen en/of ideeën verwoorden en toelichten.

a. Welk leerdoel lijkt jou uitdagend? Waarom vind je dat?

---

b. Tegen welk leerdoel zie je op? Leg uit waarom je dat denkt.

Opdracht 2 Oriëntatie: Ondernemend handelen

a. Wat is ondernemend handelen?

Bekijk het filmpje en lees het stappenplan.

b. Welke woorden schieten jou te binnen als je denkt aan ondernemend handelen? Denk eerst eens aan ondernemende mensen. Wie vind jij ondernemend? Wat doet diegene dan?

---

c. Maak hiervan een mindmap. Je kunt hierbij het filmpje of het stappenplan gebruiken.

Opdracht 3 Oriëntatie: Ben ik ondernemend?

a. Denk eens na over de volgende vragen:

- Klom jij vroeger als eerste in een boom?
- Verkocht jij weleens iets aan vriendjes en vriendinnetjes?
- Was jij iemand die altijd met ideeën kwam om iets te doen?

Geef daarna antwoord op de volgende vraag: ben jij ondernemend?

Tip!

Kijk ook goed naar de mindmap van opdracht 2. Maak gebruik van de woorden die je daar hebt gebruikt om jezelf te beoordelen.

b. Bewijs je antwoord op vraag a met minimaal drie voorbeelden.

Bekijk de website.

c. Maak op de website de test 'Ben jij ondernemend?'. Je krijgt 25 zinnen te zien. De website noemt deze 'vragen'. Bij de vragen kun je 1 tot 4 punten geven. Geef 4 punten als je het helemaal eens bent met de zin. Geef 1 punt als je het helemaal oneens bent met de zin.

Als je alle vragen hebt gemaakt, volgt een score. Die score gaat uit van vijf ondernemerseigenschappen. Lees vooral de uitleg achter elke eigenschap. Je kunt de score ook downloaden, printen of mailen.

d. Klopt de uitslag van de test met jouw antwoorden op vraag a en b?

Ondernemerschap en ondernemend handelen

Lees de definitie van ondernemend handelen door.

Ondernemend handelen

Met **ondernemend handelen** wordt bedoeld dat je initiatief neemt en kansen ziet om iets te veranderen of te verbeteren. Dat je ideeën ook in daden kunt omzetten. Dus niet alleen denken, maar ook doen! Dat vraagt niet alleen om initiatief nemen, maar ook om creativiteit om iets te verbeteren en te kunnen plannen wanneer het uitgevoerd moet worden.

Als het goed is, valt je op dat de beschrijving het helemaal niet heeft over een eigen bedrijf. Het gaat over het vermogen van mensen om ideeën in daden om te zetten. Daarvoor moet je kansen zien en kansen grijpen.

Een ondernemer heeft vaak een eigen bedrijf. Toch heb je dit niet nodig om ondernemend te handelen.

Entrepreneur

Een **ondernemer**, of met een ander woord een **entrepreneur**, ziet kansen en grijpt kansen. Bij een entrepreneur is sprake van ondernemerschap. Behalve kansen zien en kansen grijpen komt er nog iets bij! Een ondernemer start vaak een eigen bedrijf. Hij creëert daarmee iets nieuws.

Intrapreneur

Een werknemer met een ondernemende houding noem je een **intrapreneur**. Een ondernemend persoon is nieuwsgierig, ziet kansen en grijpt kansen. Hij gaat niet zitten afwachten tot de chef (of docent) een opdracht geeft, maar hij neemt initiatief. Kansen zien betekent bovendien dat hij komt met nieuwe ideeën die aansluiten bij de behoeften van de 'klant'. Kansen grijpen geeft aan dat de intrapreneur een doener met doorzettingsvermogen is. Hij gelooft in zijn plannen en weet anderen daarvan te overtuigen.

Opdracht 4 Ondernemerschap en ondernemend handelen

a. Typ in een zoekmachine 'ondernemerschap' in. Bekijk de eerste drie hits. Schrijf op wat jou opvalt.

Bekijk de website.

b. Welke definitie van 'ondernemerschap' geeft Wikipedia?

Bekijk de website.

c. Ga naar de website en typ 'ondernemend' en 'ondernemerschap' in. Welke definities kom je tegen?

---

d. Wat is het verschil tussen een intrapreneur en een entrepreneur?

---

e. Geef een eigen omschrijving van de begrippen 'ondernemerschap' en 'ondernemend handelen'.

Lees de stappenplannen.

f. Maak een presentatie over ondernemerschap en ondernemend handelen. Je kunt hierbij de stappenplannen gebruiken.

Opdracht 5 Ondernemende eigenschappen

- a. In het schema hierna staan ondernemende eigenschappen. Zoek van elk woord de betekenis op en schrijf deze op.

Eigenschap	Betekenis
Initiatiefrijk	
Creatief	
Verbeteringsgericht	
Lef	
Verantwoordelijkheid	
Zelfstandigheid	
Doorzettingsvermogen	
Zelfvertrouwen	
Besluitvaardigheid	
Actief luisteren	
Invoelend	
Overtuigingskracht	
Zelfreflectie	
Lerende houding	

Tip!

Soms kun je het begrip iets veranderen om dit te vinden in een woordenboek. Bijvoorbeeld initiatiefrijk > initiatief. Kun je het niet in een woordenboek vinden, zoek dan op een zoekmachine. Je kunt ook proberen zelf een zo goed mogelijke omschrijving te geven.

- b. Vul het schema voor jezelf in. Zet een kruisje in de kolom 'Jouw score' die voor jou klopt.
- Kolom 1 = Ik heb deze eigenschap niet.
  - Kolom 2 = Ik moet er nog flink aan werken, maar er is een begin.
  - Kolom 3 = Ik heb deze eigenschap, maar enkele verbeteringen zijn nog wel mogelijk.
  - Kolom 4 = Ik bezit deze eigenschap in ruime mate.

Eigenschap	Hulpvragen	Jouw score				Feedback			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Initiatiefrijk	Kom ik vaak met een plan? Onderneem ik actie (ook zonder opdracht)?								
Creatief	Heb ik fantasie? Heb ik leuke ideeën?								
Verbeteringsgericht	Herken ik kansen? Wil ik graag zaken verbeteren?								
Lef	Durf ik risico's te nemen? Durf ik zekerheden los te laten?								
Verantwoordelijkheid	Doe ik wat ik beloof? Kunnen mensen op mij rekenen?								
Zelfstandigheid	Kan ik beslissingen nemen? Kan ik werken zonder hulp?								
Doorzettingsvermogen	Geef ik snel op? Heb ik geduld?								
Zelfvertrouwen	Geloof ik in mezelf? Geloof ik in mijn ideeën?								
Besluitvaardigheid	Verzamel ik eerst informatie? Kan ik knopen doorhakken?								
Actief luisteren	Luister ik geconcentreerd? Laat ik dat ook zien in mijn houding en reacties?								
Invoelend	Kan ik me inleven in de gevoelens van een ander? Merk ik het als iemand zich verdrietig voelt?								
Overtuigingskracht	Geloven mensen mij snel? Geloof ik in mezelf?								
Zelfreflectie	Kan ik terugkijken op mijn handelen? Weet ik wat beter kan?								
Lerende houding	Wil ik leren van mijn fouten? Wil ik meer weten en kunnen?								

- c. Laat hetzelfde schema nu eens invullen door iemand die jou goed kent. Dat mag een familielid zijn, een vriend(in), een leraar of je praktijkopleider. Doe dit in de kolom 'Feedback'.

Bekijk het filmpje als je moeite hebt met feedback.

Opdracht 6 Bewijs ondernemend handelen [BP]

Let op!

In deze opdracht ga je bewijzen dat je ondernemend handelen vertoont in verschillende situaties. Hiervoor kijk je naar alle eigenschappen die bij ondernemend handelen horen (zie opdracht 5). Kies steeds één of twee eigenschappen uit waarmee je bewijs kunt leveren.

- Bewijs dat je ondernemend handelen vertoont (of kunt vertonen) in je privésituatie. Het bewijs lever je door kort een verhaal van 30-50 woorden te schrijven.
- Bewijs dat je ondernemend handelen vertoont (of kunt vertonen) op school. Het bewijs lever je door een foto te maken.
- Bewijs dat je ondernemend handelen vertoont (of kunt vertonen) op jouw werkplek. Het bewijs lever je door je werkgever of een collega te vragen om een kort verhaal te schrijven over een situatie waaruit blijkt dat jij ondernemend handelen vertoont op je werk.
- Beoordeel jezelf. Zet een kruisje in de kolom die voor jou klopt.

Beoordeling		
Ik heb één of twee eigenschappen uitgekozen die op een goede manier duidelijk maken dat ik ondernemend handelen vertoon in mijn privésituatie.		
Ik heb een tekst van 30-50 woorden geschreven in correct Nederlands.		
Mijn verhaal bewijst dat ik over de aangegeven eigenschappen beschik in mijn privésituatie.		
Ik heb één of twee eigenschappen uitgekozen die op een goede manier duidelijk maken dat ik ondernemend handelen vertoon op school.		
Ik heb een foto gemaakt die bewijst dat ik over de aangegeven eigenschappen beschik op school.		
Ik heb een collega of werkgever een kort verhaal laten schrijven over een situatie waarin ik ondernemend handelen vertoonde.		

Begrippen

Entrepreneur

Een ondernemer.

Intrapreneur

Een werknemer met een ondernemende houding.

Ondernemend handelen

Initiatief nemen en kansen zien om iets te veranderen of te verbeteren.

Ondernemer

Iemand die voor eigen rekening en risico werkt.

Opdracht 7 Test je kennis

Doe nu een kennistest. Zo kom je erachter of je genoeg kennis in huis hebt over de theorie.

a. Wat houdt ondernemend handelen in?

---

b. Wat is een ondernemer?

---

c. Wat is het verschil tussen een entrepreneur en een intrapreneur?

---

d. Wat kenmerkt een intrapreneur?

Hoofdstuk 2

Wie ben ik?

De gemiddelde mens bestaat niet. Ieder mens is uniek. Niet iedereen gedraagt zich op dezelfde manier en mensen hebben zeker niet over alles dezelfde mening. Dat wist je natuurlijk wel. Kijk maar eens om je heen in de groep. Je ziet verschillende kledingstijlen, kapsels, schoenen en brillen. Ieder heeft zijn eigen manier van spreken en gebaren. De een is druk, de ander rustig. De een is ondernemend, de ander (nog) niet. Ondernemend handelen start bij jezelf kennen!

Aan het eind van dit hoofdstuk

1. bezit je kennis over kenmerken en eigenschappen van ondernemend handelen
2. ken je basisbegrippen die horen bij ondernemend handelen
3. ken je persoonlijkheidstypen
4. kun je informatie verzamelen
5. kun je jezelf presenteren
6. kun je feedback vragen en ontvangen.

Opdracht 1 Persoonlijke gegevens

Ondernemend handelen ontwikkelen begint bij jezelf kennen.

Een mens is een persoon. Ieder persoon is ergens geboren, is naar school geweest en heeft (bij)baantjes gehad.

Vul jouw persoonlijke gegevens zo volledig mogelijk in. Vraag dingen die je niet (zeker) weet aan iemand die jou heel goed kent.

Persoonlijke gegevens			
Naam			
Adres			
Postcode		Woonplaats	
Telefoonnummer vast		Telefoonnummer mobiel	
Geboortedatum		Geboorteplaats	
Nationaliteit			

Onderwijs (ook basisschool)			
Van ... tot ...		Naam school	Diploma ja/nee

Werk (ook bijbaan)			
Van ... tot ...		Naam organisatie	Functie

Opdracht 2 Hands-on

Op school, in je leerbedrijf en later in de organisatie waar je gaat werken zijn ze op zoek naar ondernemende mensen. Voor ondernemend handelen is in elk geval een hands-onmentaliteit nodig. Hands-on betekent vrij vertaald dat je ‘van aanpakken weet’. Niet kletsen, maar doen!

Dat ga je eerst oefenen.

Bekijk de website.

- a. Maak de digitale puzzel op de website. Hoelang deed je erover?

Tip!

Te makkelijk? Aan de linkerkant van de website vind je een menu. Daarin kun je het aantal stukjes instellen ('change cut'). Ook kun je daar de stukjes opnieuw schudden ('shuffle pieces'). Je kunt zelfs proberen de tijd van de computer te verbeteren. Dan klik je eerst op 'auto solve' en bekijk je vervolgens de tijd van de computer.

De website bevat nog veel meer puzzels. Wil je er meer maken? Ga je gang!

- b. Hoe kan dat sneller?

- c. Heb jij een hands-onmentaliteit? Zet onder 'Jouw score' een kruisje in de kolom die voor jou klopt.
  - Kolom 1 = Ik heb deze eigenschap niet.
  - Kolom 2 = Ik moet er nog flink aan werken, maar er is een begin.
  - Kolom 3 = Ik heb deze eigenschap, maar enkele verbeteringen zijn nog wel mogelijk.
  - Kolom 4 = Ik bezit deze eigenschap in ruime mate.

Eigenschap	Hulpvragen	Jouw score				Feedback			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Hands-onmentaliteit	Weet ik van aanpakken? Ben ik een doener?								

In dit keuzedeel krijg je regelmatig een schema zoals dit. Jij start dan met een eigenschap die hoort bij ondernemend handelen (in dit geval 'hands-onmentaliteit'). Je krijgt daarbij hulpvragen die duidelijk moeten maken wat de eigenschap betekent. Daarna beoordeel jij jezelf. Vaak laat je dit ook nog door anderen doen. Zo krijg je meer inzicht in jouw ondernemend handelen.

- d. Heb je jezelf beoordeeld? Vraag dan iemand die jou goed kent om feedback. Laat die persoon de juiste kolom onder 'Feedback' invullen.

Bekijk het filmpje als je moeite hebt met feedback.

- e. Vraag om een voorbeeld om de feedback te onderbouwen. Onderbouwen betekent 'bewijzen'. Met een voorbeeld maakt iemand duidelijk waarom hij deze mening heeft. Noteer het voorbeeld met een toelichting.

Gedrag

Mensen doen dingen omdat ze vinden dat dat zo hoort. Dat hebben ze geleerd. Wat goed en slecht is leer je bijvoorbeeld van vrienden, op school of in het gezin. Alles wat mensen doen zou je **gedrag** kunnen noemen. Voorbeelden van gedrag zijn lopen, slapen, praten, lachen en huilen.

Iedereen gedraagt zich anders.

Waar komt gedrag vandaan?

Vanaf de geboorte

Een deel van je gedrag heb je bij je geboorte meegekregen. Dat zit in je 'genen'.

Van binnenuit

Nog een deel komt van dingen van binnenuit. Zoals dorst, honger, pijn of verliefdheid.

Aangeleerd

Een deel van je gedrag is aangeleerd. In een gezin leren ouders hun kinderen welk gedrag ze verwachten. Op school doen leraren dat. De cultuur waarin je opgroeit heeft ook invloed op je gedrag.

Jijzelf

Ten slotte bepaal jij zelf ook nog hoe je je gedraagt!

Voorbeeld

Kijk eens rond in de klas. Er zijn medestudenten die altijd aan het woord zijn en medestudenten die verlegen zijn. Maar er zijn ook medestudenten die altijd beleefd zijn en medestudenten die brutaal zijn. Dat heeft allemaal te maken met gedrag.

Waarden en normen

Bij gedrag aanleren spelen waarden en normen een belangrijke rol.

Waarden

Bij **waarden** gaat het om dingen die mensen belangrijk vinden. Denk aan waarden als eerlijk zijn, beleefd zijn en moedig zijn. Het gaat niet om dingen die je kunt vastpakken, zoals geld of een scooter.